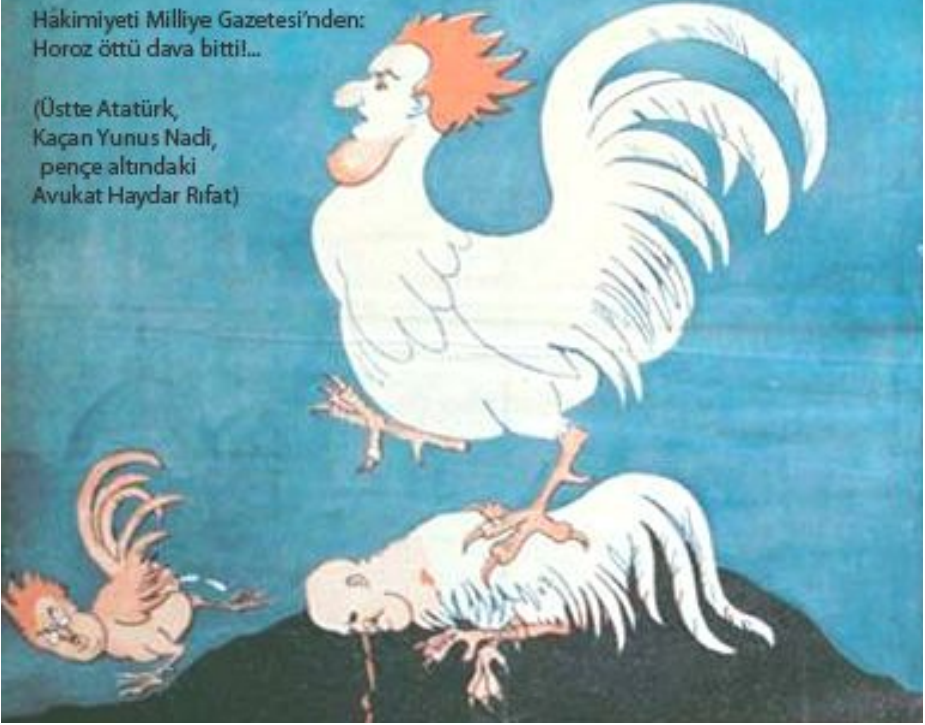

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi'nden:
Horoz öttü dava bitti!..

(Üstte Atatürk,
Kaçan Yunus Nadi,
pençe altındaki
Avukat Haydar Rifat)

ATA 1

DOSYASI

Atatürk'ün hatırasına alenen
hakaret veya sövme suçu (!?)

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ

Bu broşür, Heinrich Böll Stiftung Derneği katkılarıyla hazırlanmıştır.

İçindekiler

<u>ATA 1'in hikayesi</u>	4
<u>ATA 1 ne işe yarar?</u>	6
<u>ATA 1 kurbanlarından aklımıza gelenler:</u>	8
<u>Bu insanlar ne yapmıştı?</u>	9
<u>İlgili yasa maddeleri</u>	10

ATA 1'in hikayesi

1937 yılında CHP'nin Altı Oku, Anayasa'ya girmiştir. 1950'den sonra iktidara gelen Demokrat Partililer Altı Oku, Anayasa'dan çıkarmamış ve Atatürk'e bağlılıklarını her fırsatta vurgulamışlardır. Hatta DP Hükümeti, Atatürk'ün izinde olduğuna dair Resmi Gazete'de bir kararname dahi yayınlamıştır. DP hükümeti, 1950 yılının Aralık ayı sonlarında çıkardığı ikinci bir kararnameyle ise devlet daireleri ile makam odalarında bundan böyle sadece Atatürk resimlerinin asılacağını, başka şahsiyetlerin, yani İsmet İnönü'nün resimlerinin asılamayacağını da ilan etmiştir. Ne var ki, hükümetin bu kararı Ticani Tarikatı üyelerinin Atatürk büst ve heykellerine saldırısıyla cevaplanmıştır. 26 Nisan 1950 tarihli Zafer Gazetesi'nde çıkan bir habere göre Ticani Tarikatı'nın Şeyhi Kemal Pilavoğlu ve müridlerinden bir grup İsmet İnönü'nün onayıyla CHP'ye üye olmuş, tarikat üyeleri köylerde toplantılar düzenleyerek parti propagandası yapmışlar, köylüleri CHP'ye üye yazmışlardır. Yani o dönem Ticani Tarikatı CHP'ye yakındır.

Bu saldırıların yoğunlaşması ile DP'liler, bu eylemleri ve kışkırtanları tehdit eden bir kanun çıkarmaya karar verir. Hazırladıkları kanun tasarısının başlığı, 'Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'dur. Ancak bu kanun tasarısına en başta DP milletvekilleri karşı çıkmaktadır. Sebebi, 1924 Anayasası'nın tek tek kişilerin lehine çıkarılacak her türlü kanunu açık bir dille yasaklamış bulunmasıdır. Yani bir kişi hakkında özel bir kanun çıkarmak anayasaya aykırı olacaktır. Nitekim tasarı, 7 Mayıs 1951 günü Meclis Genel Kurulunda yapılan görüşmelerde 141'e karşı 146 oyla reddedilir ve komisyona geri gönderilmesine karar verilir. Sağlam bir hukukî gerekçe aranmaktadır ve DP'li milletvekillerinin yitirilen itibarı iade edecek sihirli formülü bulması için kapısını

çaldıkları hukuk uzmanı, o sırada Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görev yapan Prof. Ernst Hirsch'den başkası değildir.

Kendisine başvuran Hirsch, hem hukuki anlamda mevcut bulunmayan birisi hakkında, hem de tek bir şahıs hakkında kanun çıkartarak sakat doğacak bir kanuna bir formül geliştirmiş ve ölen kişinin değil, yaşayanların, yani hukuki anlamda kişilerin hayranlık ve saygı duyguları üzerinden bir koruma kanunu çıkartılmasına önyak olmuştur. Kanun metni, “Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse; Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimse cezalandırılır” şeklini almış ve 25 Temmuz 1951'de TBMM'de görüşülerek kanunlaşmıştır. 31 Temmuz 1951'de ise Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir ve günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadan ulaşmıştır.

Kanunun çıkmasına öncülük etmiş Celal Bayar, buna neden ihtiyaç duyduğunu gazeteci Erkin Umsan'a şöyle anlatmıştır:

"İktidarımızın ilk yıllarında, Kemal Pilavoğlu adında birinin yönettiği tarikat mensupları ellerine geçirdikleri çekiçlerle Atatürk heykellerine saldırıyor, huzursuzluk çıkartıyorlardı. Hükümet, bunlara karşı gerekli tedbirleri alıyordu. Fakat olayların birbirini kovalaması, toplumda sinirli bir hava estirdi. Pilavoğlu isimli tarikat şeyhi, 26 müridi ile yakalanıp adliyeye sevk edildi. Yine bu aylarda yeraltı faaliyeti yapan bir gizli Komünist Partisi de ele geçirildi ve 188 üyesi adliyeye sevk edildi. Bütün bunlar gösteriyor ki; demokrasinin getirdiği hürriyet havası içinde aşırı akımlar ortalığa yayılmışlardı. Toplumu aşırı cereyanların zararlarından korumak lazımdı. Bunun için sağ ve sol akımlara karşı Ceza Kanunu'ndaki cezaları ağırlaştırmak, Atatürk heykellerine ve Atatürk'e karşı harekete geçeceklerle karşı da Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkartmak gerekiyordu... Atatürk'ün kurduğu ana muhalefet partisi ise bu kanun karşısında yer aldı. Demokrat Parti

içinden bazı milletvekilleri de, şahsi düşüncelerine bağlı kalarak bu kanunun çıkmasını engelliyordu... Kanun müzakeresi aylarca sürdü. Bir gecede 17 Atatürk heykeline birden saldıranlar, o gün bugün ortada yoktur."

ATA 1 ne işe yarar?

Karikatürcü Ahmet Rifki'nin bir çalışması.
(1922)

Rifki, meşhur "Köylü milletin efendisidir" sözünü eleştiriyor...

Bir mukabele – "Türkiye'nin efendisi köylüdür." (Reis Paşa'nın nutkundan)
Köylü – Çifte çubuğa biraz da onlar baksa da efendiliğimizi bilsek...

Bu kanunun hikayesinden anlaşıldığı üzere Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun, yasalaştığı dönemin sorunlarına hitap etmesi adına, dönemin hukuk mantığı kullanılarak çıkarılmıştır. Aslında bir tarikatın eylemlerinin önüne geçilmesi adına çıkarılan ve topu topu beş maddeden oluşan bu yasa, günümüzde çoğu zaman Mustafa Kemal mitinin büyüsunü bozmaya çalışan yazarların, akademisyenlerin, gazetecilerin, araştırmacıların başını yakıyor. Yasanın yürürlüğe girdiği dönemde Türkiye'de ismi bile duyulmamış bir özgürlüğün gün gelip bu yasayla alaşağı edileceği durumların yaşanacağını kim tahmin edebilirdi ki?

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği zamanki Atatürk algısı ile bu zamanki Atatürk algısının

birbirinden farklı olduğunu kabul etmek gerekir. Öyle anlaşılıyor ki zaman, Türkiye’de Atatürk’e yüklenen değeri mistikleştirmiş ve daha da kutsallaştırmıştır. Bunda Türk siyasetinde faal olan neredeyse her grubun Atatürk’ü benimsemesi ve izinden gittiğini açıklaması etkili olmuştur. Yani Atatürk figürü kullanıla kullanıla kutsallaşmıştır. Bu kutsalık derecesinin artışı da elbette yasama, yürütme ve yargıyı doğrudan etkilemiştir. Atatürk’ün insani yanı zamanla unutulmuş ve elinde figürden başka bir şey kalmayan toplumun bütün kesimleri tanrısallaştırma yolundan başka çıkar yol bulamamıştır. Bu mit, özellikle yargı organının zihnine öyle bir yerleşmiştir ki bu kanun en temel insan haklarından olan ifade özgürlüğüne karşı kullanılabilmiştir.

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun, ayrıca günümüz yasa tekniği ve temel ilkelerden de yoksundur. Her ne kadar ‘Atatürkün hatırasına hakaret’ denilerek kişiye özel kanun çıkarılmadığı söylene de uygulayıcılar Atatürk’e hakareti cezalandırmaktadır. Yasayı uygulayanlar, şahıs varlığı mevcut olmayan birine karşı hakaret fiilini uygulamaktadır ve akıllardaki kocaman mit, bunu sorgulamayı önlemektedir. Ayrıca, ‘Atatürkün hatırasın’ndan neyin anlaşılacağı muğlak ve esnetilebilir niteliktedir. Ceza normu niteliğinde olan bu kanun, ceza kanunlarının en temel niteliklerinden biri olan ‘anlaşılabilirlik/belirlilik’ özelliğine sahip değildir. Anlaşılabilirlik yasaların açık ve net hükümler taşımasını, belirsizlikten uzak olmasını ifade etmektedir. Maddenin belirsiz bir değerlendirme tarzı içerisinde kaleme alınmış olması, farklı hassasiyetlere sahip kişilerin farklı değerlendirmeler yaparak yoruma dayalı cezalandırma imkanı vermekte ve ifade özgürlüğü için tehdit oluşturmaktadır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında ise “*Atatürk’ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk’ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır*

hapis cezası verilir” hükmü yer almaktadır. Cezalandırılacak fiillere karşı verilebilecek cezalar olduça orantısızdır. Örneğin, Anıtkabir’de yere yediği yiyeceğin ambalajını atan biri suçta kanunilik ilkesi gereği, Atatürk’ün kabrini kirlettiği iddiasıyla, 5 yıla kadar hapis istemiyle yargılanabilir.

ATA 1 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Ahmet Önal (Yayıncı)
Hüseyin Beysülen (Yazar)
Necdet Tatlıcan (Gazeteci)
İpek Çalışlar (Yazar)
Atilla Yayla (Akademisyen)
Hakan Albayrak (Gazeteci)
Yasin Yetişgen (Gazeteci)

Ragıp Zarakolu (Yayıncı)
Mehmet Ali Varış (Yayıncı)
Zehra Çomaklı (Aktivist)
Fatih Taş (Yayıncı)
Aysel Yıldırım (Çevirmen)
Lütfü Taylan Tosun
(Çevirmen)
Seyfi Öngider (Yazar)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Yasin Yetişgen

Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı, haftalık "Çoban Ateşi" gazetesinde 8 Kasım 2007 tarihinde yayımlanan Berkant Coşkun'a ait "Anne beni askere yollama" başlıklı yazıdan yazı işleri müdürü Yasin Yetişgen hakkında "Halkı askerlikten soğutma ve Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret" suçlamasıyla bir iddianame düzenledi. Yetişgen yazıdaki "Eğer şimdiki Kürt hareketine terörist hareket deniliyorsa bu demektir ki Mustafa Kemal'in başlattığı hareket de kendisini bu kavramdan geri tutamaz. Tek farkı Mustafa Kemal'in tutuklanmamış olmasıdır." ifadeleri nedeniyle yargılandı.

Ragıp Zarakolu

Belge Yayıncılık tarafından yayınlanan George Jerjian'ın Gerçek Bizi Özgür Kılacak isimli kitabının yayınlanması üzerine bu dava açıldı.

Necdet Tatlıcan, İpek Çalışlar

'Latife Hanım'ın yazarı İpek Çalışlar hakkında, kitabında Atatürk'e hakaret ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'na muhalefet ettiği iddiasıyla 4.5 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı. Bağcılar Cumhuriyet Başsavcılığı dava gerekçesi olarak Çalışlar'ın 'Topal Osman'ın Atatürk'e suikast için Çankaya Köşkü'nü kuşattığı' bölümü gösterdi.

Fatih Taş, Aysel Yıldırım, Lütfü Taylan Tosun

John Tirman'ın "Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin Bedeli" adlı kitabı nedeniyle Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında bu dava açıldı. Daha sonra kitabın çevirmenleri Aysel Yıldırım ve Lütfü Taylan Tosun davaya dahil edildi.

Zehra Çomaklı

Özgür-Der üyesi Zehra Çomaklı'nın ilgili tarihte İstanbul'da Irak'ta Savaşta Hayır Koordinasyonu'nun düzenlediği "Savaşta Karşı Şarkılar" toplantısındaki konuşması nedeniyle bu dava açıldı.

Mehmet Ali Varış

Tohum yayınevi sahibi Mehmet Ali Varış'a yayıncılığını üstlendiği "Kemalizm Oturan Adam" isimli kitap nedeniyle bu dava açıldı. Aynı yayıncıya yayınladığı "Çok kültürlülükten tek kültürlülüğe, Anadolu" ve "Koçgiri" isimli kitapları nedeniyle de davalar açıldı.

İlgili yasa maddeleri

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun

Madde 1 - Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Yukarki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

Madde 2 - Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır.

Madde 3 - Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet savcılıklarınca re'sen takibat yapılır.

Madde 4 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 - Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

Düşüncelerinizin hiçbirine katılmıyorum. Ama onları açıkça ifade edebilmeniz için sonuna kadar yanınızda olacağım.

Voltaire (1694 –

1778)

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ
Tel.: +90 216 532 75 45, +90 216 492 0504
antenna@antenna-tr.org
www.antenna-tr.org

Hazırlayan: **Zafer Gökdemir**

zafer@antenna-tr.org